

İŞÇİNİN “MALÛLEN” EMEKLİLİĞİ!

Prof. Dr. Müjdat Şakar*

I. GİRİŞ

Üç sosyal güvenlik ödemesi sigortalılar tarafından iyi kavranamadığından birbirine karıştırılmaktadır:

- Sürekli iş göremezlik geliri,

- Malullük aylığı,

- Yaşlılık sigortasından engelliler için kolaylaştırılmış emeklilik seçeneğinden bağlanan yaşlılık aylığı.

Uygulamada vatandaş hepsine, yasal olmayan bir adlandırmayla “**malulen emeklilik**” demekte ve bu durum kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Aynı sigorta kolundan aynı aylık veya geliri aldıklarını sananlar, farklılıkları gördükçe Sosyal Güvenlik Kurumu’nun hatalı işlem yaptığını düşünmekte, bizlere danışmakta veya yargıya gitmektedirler.

Aldığı “**sürekli iş göremezlik geliri**”ni malullük aylığı sanan “birinci sigortalı”, 1800 gün prim aranmadan kendisine malullük aylığı bağlandığını ve çalışınca da kesilmediğini söyleyince, gerçekten malullük aylığı alan “ikinci sigortalı” kendisinden neden 1800 gün istenmiş olduğunu ve çalışmaya başladı diye neden aylığının kesildiğini sorgulamaya başlamaktadır. Engelliliği sebebiyle kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık aylığı alan “üçüncü sigortalı” ise, ikinci sigortalının sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışabileceğini, çünkü kendisinin de bu durumda olduğunu iddia edebilmektedir. Oysa bu “sağırlar diyalogu”nun aktörlerini oluşturan üç sigortalının hukuki durumları aynı değildir

Bu yazımızda üç ayrı sigorta kolundan bağlanan bu gelir ve aylıkları açıklamaya çalışacağız¹.

II. İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI SİGORTASINDAN SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK GELİRİ

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu oluşan hastalık ve engellilik nedeniyle Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurulları tarafından verilen raporlara istinaden Kurum Sağlık Kurulunca meslekte kazanma gücünün **en az % 10 oranında** azalmış bulunduğu tespit edilen sigortalı, sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanır (md.19)². Bunun için **belli bir prim ödeme gün sayısını doldurmuş olmak şartı aranmaz**.

* T.C. Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilimdalı Başkanı

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Müjdat ŞAKAR, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 11. baskı, Beta Yayınevi İstanbul 2014.

² Sürekli iş göremezlik geliri için aranan iş göremezlik oranı Almanya’da % 20, İngiltere’de % 14, İrlanda da ise % 1’dir Bkz. Sait DİLİK, Sosyal Güvenlik, 2. baskı, Ankara 1992, s. 86.

Meslekte kazanma gücünü % 100 yitirmiş sigortalıya "**sürekli tam iş göremezlik geliri**" bağlanır. Meslekte kazanma gücü kaybı oranı en az % 10 fakat % 100 den az bir oran ise "**sürekli kısmî iş göremezlik geliri**" bağlanması söz konusu olmakta, bu da tam iş göremezlik gelirinin iş göremezlik derecesi oranındaki tutarı olarak belirlenmektedir

Sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için, **sigortalının çalıştığı iş-ten ayrılması, iş yerini kapatması veya devretmesi şartı aranmaz**. Örneği Kurumca hazırlanan tahsis talep dilekçesi ile ilgili üniteye başvurması yeterlidir³.

Sürekli iş göremezlik durumunun tespiti için Kurum Sağlık Kuruluna gönderilecek belgeler arasında, varsa ilk işe giriş sağlık raporu, iş kazası ve meslek hastalığı bildirim belgesi, olayın Kanuna göre iş kazası olup olmadığı veya sigortalının meslek hastalığına yakalandığı işyerine ait çalışma şartlarını net olarak belirtir soruşturma raporu ve tutanaklar ile mahkemelerce iş kazası veya meslek hastalığı olduğunun kabul edildiğine dair belgeler, çalışır veya çalışamaz raporu, geçici iş göremezlik ödeneği belgesi, iş kazasından sonra veya meslek hastalığının tedavisi için başvurduğu hastanelerden alınan epikrizler ile tedavisi tamamlanıp bulguları sekel hâlini aldıktan sonra, son durumunu gösterir sağlık kurulu raporu ve dayanağı tüm belgeler bulunur.

Sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış olan sigortalının yeniden tedavi ettirilmesi halinde meslekte kazanma gücünü ne oranda yitirdiği, sağlık kurullarından alınacak raporlara göre yeniden tespit olunur.

III. MALÛLLÛK SİGORTASINDAN MALÛLLÛK AYLIĞI

Malullük sigortasından sağlanan yardım, **malullük aylığı** bağlanmasıdır (md. 26).

Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün % 60'ını veya vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya engeli sebebiyle malullük aylığından yararlanamaz⁴. Bu sigortalı Yaşlılık Sigortasından engelliler için kolaylaştırılmış emeklilik seçeneklerinden yararlanabilir.

Sigortalıya malullük aylığı bağlanabilmesi için sigortalının

— 25.maddeye göre **sigorta başlangıcından sonra** malul sayılması,

³ 4/b kapsamında sigortalı sayılanlara, sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için, kendi sigortalılığından dolayı, genel sağlık sigortası dahil prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunludur.

⁴ 5510 sayılı Kanununun 41. maddesine göre yapılan hizmet borçlanmalarında, sigortalılık başlangıç tarihinden önceki sürelerin borçlandırılması halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürülerek sigortalılık başlangıç tarihi tespit edilmekte olup, malullük aylığı bağlanması için aranan sigortalılık süresinin tespitinde yine bu kural uygulanacaktır. Ancak, Kurum sağlık kurullarınca sigortalının 5510 sayılı Kanununun 25. maddesine göre malullük durumu incelenirken, ilk defa çalışmaya başladığı tarihte malul olduğunun tespitinde, 5510 sayılı Kanununun 41. maddesine göre yapılan borçlanmalar dikkate alınarak tespit edilen sigortalılık başlangıç tarihi yerine, sigortalı adına ilk defa malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilen tarih esas alınacak ve üniteler tarafından Kurum sağlık kurullarına sigortalılık başlangıç tarihi olarak bu tarih bildirilecektir. Bkz. 31.08.2010 tarihli ve 2010/99 sayılı Genelge.

— En az on yıldan beri sigortalı bulunup, toplam olarak **1800 gün** veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl olan sigortalılar için ise sigortalılık süresi aranmaksızın 1800 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması,

— Malûliyeti nedeniyle sigortalı olarak çalıştığı **işten ayrıldıktan** (veya 4/b'li ise işyerini kapattıktan veya devrettikten) sonra Kurumdan yazılı istekte bulunması, zorunludur⁵.

Kanımızca, malûllük aylığı için böyle prim şartları aranması, sosyal güvenlik hakkının özünü zedelemektedir. Zira hiç kimse malûl olmayı istemez, ancak, bu tehlikenin ne zaman gerçekleşeceği de bilinmez. Henüz gerekli şartları taşımadığı bir dönemde malûl kalan sigortalının mağdur edilmesi de sosyal güvenlik anlayışıyla bağdaşamaz⁶.

IV. YAŞLILIK SİGORTASINDAN ENGELLİLER İÇİN KOLAYLAŞTIRILMIŞ EMEKLİLİK

A- % 60 ÇALIŞMA GÜCÜ KAYBI OLANLAR İÇİN

Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce 25. maddenin ikinci fıkrasına göre malûl sayılmayı gerektirecek derecede hastalık veya özürü bulunan ve bu nedenle malûllük aylığından yararlanamayan sigortalılara, en az onbeş yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 3960 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla yaşlılık aylığı bağlanır.

Burada da 4/a'lılar (eski SSK'lılar) için Geçici md.6/7-c ile bir yumuşatma yapılmıştır: 3960 günlük süre ilk defa;

— Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 3700 gün olarak,

— 01.01.2009 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 3700 güne 100 gün eklenmek suretiyle 3960 günü geçmemek üzere uygulanır.

B- % 60'IN ALTINDA ÇALIŞMA GÜCÜ KAYBI OLANLAR İÇİN

Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, Kurum Sağlık Kurulunca çalışma gücündeki kayıp oranının;

a) % 50 ilâ % 59 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 16 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4320 gün,

b) % 40 ilâ % 49 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 18 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4680 gün,

MYÖ sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla yaş şartları aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanırlar. Bunlar 94. madde hükümlerine göre kontrol muayenesine tâbi tutulabilirler.

⁵ 4/b kapsamında sigortalı sayılanların kendi sigortalılıkları nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması gerekir.

⁶ Aynı görüşte: DİLİK, s. 145.

Burada da 4/a'lılar için Geçici md.6/7-d-e ile bir yumuşatma yapılmıştır:

4320 günlük süre ilk defa;

— Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 3700 gün olarak,

— 01.01.2009 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 3700 güne 100 gün eklenmek suretiyle 4320 günü geçmemek üzere uygulanır.

4680 günlük süre ilk defa;

— Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 4100 gün olarak,

— 01.01.2009 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 4100 güne 100 gün eklenmek suretiyle 4680 günü geçmemek üzere uygulanır.

V. SONUÇ

İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortasından "sürekli iş göremezlik geliri", Malullük Sigortasından "malullük aylığı" ve Yaşlılık sigortasından "engelliler için kolaylaştırılmış emeklilik seçeneğinden bağlanan yaşlılık aylığı"... Bunların hepsine vatandaş, yasal olmayan bir adlandırma ile "**malulen emeklilik**" denmektedir. Bu parasal yardımları alanlar, çalışmaya kalktıklarında bağlanan gelir ya da aylığın başına gelenlerin farklı olması karşısında da şaşkına dönmektedirler.

—İş kazası veya meslek hastalığı sonucu en az % 10 meslekte kazanma gücü kaybına uğrayana bağlanan "sürekli iş göremezlik geliri"ni alan, çalışsa da bu geliri kesilmez. Sosyal güvenlik destek primi ödemesi de gerekmez.

—Malullük aylığı alanın ise çalışırsa aylığı kesilir. Sosyal güvenlik destek primi ödeyerek aylığını almaya devam etme hakkı da yoktur.

—Yaşlılık sigortasından aylık alan engelli sigortalı, çalışırsa aylığı kesilecektir. Ancak sosyal güvenlik destek primi ödeyerek aylığı kesilmeden çalışabilme hakkı vardır.

Kanımızca eşitlik ilkesiyle çelişen bu farklılığı izah etmek kolay değildir.